

Wspieranie gospodarstw rolnych w Unii Europejskiej w latach 2000–2006

Dorota Czykier-Wierzba

*Katedra Finansów, Wydział Zarządzania, Uniwersytet Gdański
ul. Armii Krajowej 101, 81-824 Sopot
e-mail: dwierzba@gnu.univ.gda.pl*

Słowa kluczowe: Unia Europejska, Wspólna Polityka Rolna, II filar
Wspólnej Polityki Rolnej, gospodarstwa rolne

Wprowadzenie

Od szeregu lat toczy się na łamach prasy ekonomiczno-rolniczej dyskusja na temat szans i zagrożeń dla polskiej gospodarki wynikających z członkostwa w UE. Analizując ten problem w odniesieniu do rozwoju polskich obszarów wiejskich można wskazać szereg zagrożeń, które wiążą się z wstąpieniem Polski do UE. Do najistotniejszych z nich można zaliczyć: niski poziom wykształcenia rolników, wysokie bezrobocie na wsi (jawne i ukryte), niskie techniczne uzbrojenie pracy w gospodarstwach rolnych niekorzystną strukturę agrarną, słabą organizację rynku rolnego, niski poziom rozwoju infrastruktury technicznej i społecznej na obszarach wiejskich itp.

Po stronie natomiast szans można wymienić niskie zużycie nawozów mineralnych i środków ochrony roślin w wyniku stosowania ekstensywnych metod produkcji. W konsekwencji polskie rolnictwo produkuje zdrowszą żywność, aniżeli rolnictwo w krajach Unii. W krajach tych bowiem szeroki zakres stosowania przemysłowych środków produkcji (zwłaszcza chemii rolnej, leków, biopreparatów, maszyn) doprowadziły wprawdzie do obfitości żywności, ale nader często są to produkty wątpliwej jakości pod względem bezpieczeństwa i walorów smakowo-odżywczych. W niektórych krajach Europy już dawno przekroczono granicę bezpieczeństwa zdrowotnego konsumentów [13]. W Polsce niższy jest też stopień degradacji środowiska naturalnego na obszarach wiejskich. Stąd walory przyrodnicze polskich obszarów wiejskich, przy istniejących, relatywnie dużych zasobach siły roboczej, stwarzają możliwość rozwoju pracochłonnych kierunków produkcji, w tym rolnictwa ekologicznego, a także tworzenia gospodarstw agroturystycznych [9].

Niezależnie od tego potencjalne szanse dla rozwoju polskich obszarów wiejskich, w tym także gospodarstw rolnych, stwarza objęcie ich od 1 maja 2004 roku wszystkimi instrumentami Wspólnej Polityki Rolnej (WPR).

Wśród ogółu instrumentów stosowanych w UE, w ramach WPR, do wspierania gospodarstw rolnych wyodrębnia się dwie grupy. Są to instrumenty wykorzystywane do wspierania gospodarstw rolnych w ramach I filaru WPR, tj. polityki rynkowej. Zalicza się do nich: subsydia eksportowe, magazynowanie produktów rolnych, podtrzymywanie cen produktów rolnych i dopłaty bezpośrednie. Druga grupa instrumentów wykorzystywania jest do wspierania rozwoju obszarów wiejskich (II filar WPR).

Ze względu na ograniczone ramy opracowania celem dalszych rozważań jest przedstawienie instrumentów wykorzystywanych w UE do wspierania gospodarstw rolnych w ramach II filaru Wspólnej Polityki Rolnej.

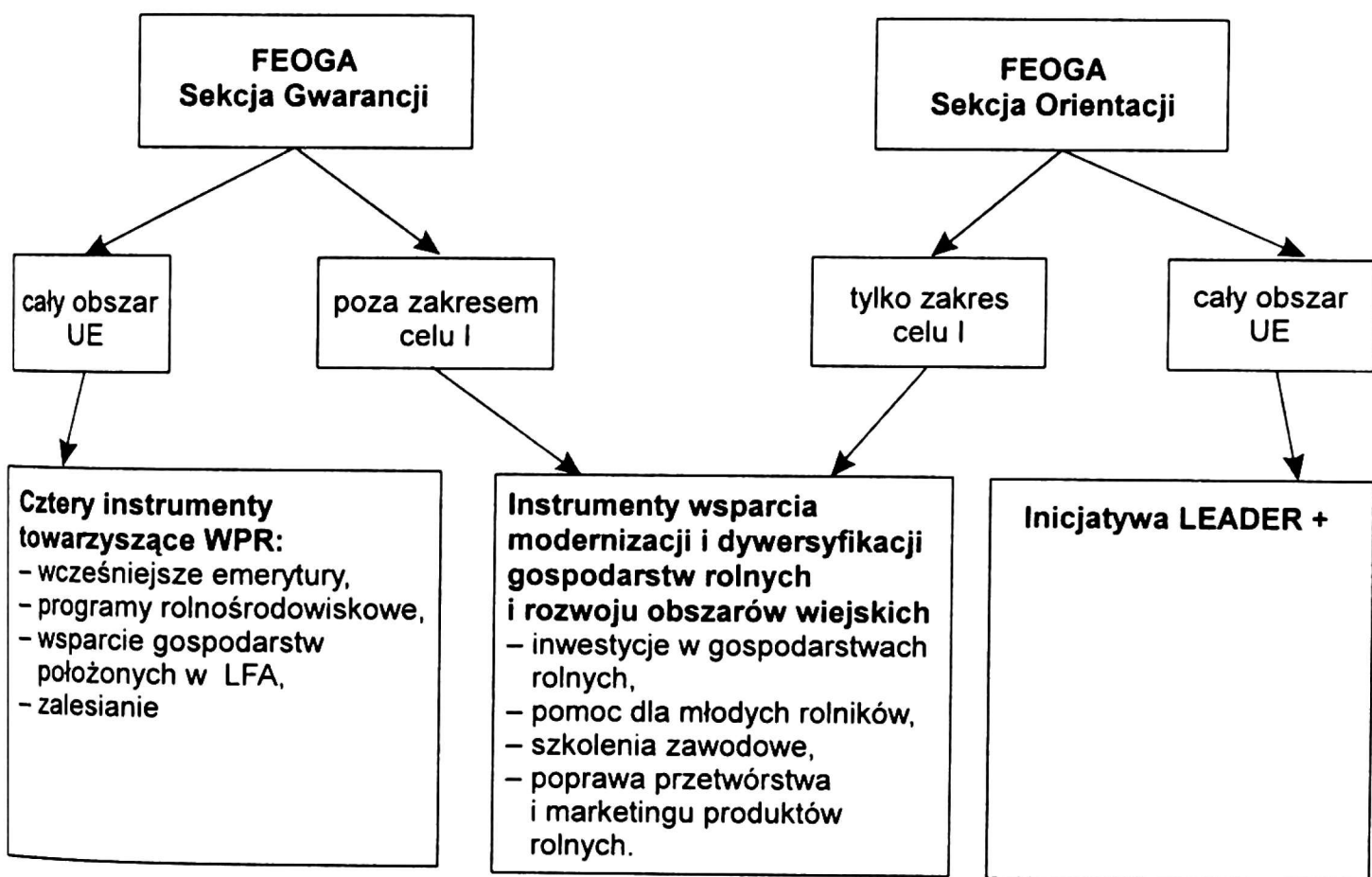
Formy wspierania gospodarstw rolnych w Unii Europejskiej w latach 2000–2006

W ramach II filaru WPR realizowane jest finansowe wsparcie zmian modernizacyjnych i dostosowawczych oraz rozwój gospodarstw rolnych i obszarów wiejskich. Podstawy prawne tego wsparcia tworzy Rozporządzenie Rady (WE) nr 1257/1999 [3]. Zawiera ono szereg zróżnicowanych form wsparcia finansowego gospodarstw rolnych i obszarów wiejskich. Do najważniejszych zaliczyć można tzw. środki towarzyszące oraz inne, tj. takie jak: inwestycje w gospodarstwach rolnych, pomoc dla młodych rolników, szkolenie zawodowe, poprawa przetwórstwa i marketingu produktów rolnych.

W latach 2000–2006 do środków towarzyszących zalicza się: wcześniejsze emerytury, programy rolno-środowiskowe, wsparcie gospodarstw rolnych położonych w rejonach górskich i okolicach słabiej rozwiniętych (LFA) oraz zalesienia. Wsparcie działań realizowanych w ramach środków towarzyszących finansowane jest na terenie całej Unii z sekcji Gwarancji funduszu FEOGA (rys. 1).

Wprowadzenie środków towarzyszących miało na celu stymulowanie dodatkowych działań (poza obniżeniem wsparcia produkcji rolnej) przyczyniających się do poprawy stanu równowagi na rynku produktów rolnych Wspólnoty, poprzez zachętę do nierolniczego wykorzystania gruntów rolnych lub ekstensyfikacji produkcji rolnej, a przynajmniej zaniechania dalszej jej intensyfikacji.

Pierwszy z tych instrumentów, tj. system wcześniejszych emerytur, wprowadzony został Dyrektywą rady (72/160/EWG) w 1972 roku. Od tego czasu był on kilkakrotnie modyfikowany. Ostatnia regulacja z 1999 roku o wcześniejszej rezygnacji z rolniczej działalności zarobkowej ma na celu w pierwszym rzędzie poprawę struktury agrarnej gospodarstw rolnych, przy jednoczesnym zabezpieczeniu sytuacji socjal-

Rysunek 1. Źródła finansowania działań wspierających rozwój gospodarstw rolnych i obszarów wiejskich w Unii Europejskiej w latach 2000–2006 [1]

nej rolników zaprzestających prowadzenia gospodarstwa. Ma ona także zachęcić do zastępowania starszych wiekiem rolników przez nowych użytkowników gospodarstw, którzy będą w stanie poprawić rentowność przejętych gospodarstw rolnych, umożliwić wydzielenie użytków rolnych na cele produkcji nierolniczej na obszarach, gdzie prowadzenie rentownej gospodarki rolnej nie jest możliwe.

W latach 2000–2007 wcześniejsze emerytury przysługują rolnikom, którzy w chwili zaprzestania działalności zarobkowej ukończyli 55 lat, ale nie osiągnęli jeszcze normalnego wieku emerytalnego. Ich uzyskanie warunkowane jest także tym, by w okresie ostatnich dziesięciu lat poprzedzających zaprzestanie rolniczej działalności zarobkowej, działalność ta stanowiła dla rolnika główny zawód. Ponadto osoba przekazująca gospodarstwo winna zaprzestać całkowicie komercyjnej działalności rolniczej. Może natomiast prowadzić produkcję rolną na własne potrzeby i utrzymać użytkowanie budynków. Przyjęto też, że zwolnione w wyniku przejścia przez rolników na wcześniejsze emerytury, grunty mogą być przeznaczone przede wszystkim na powiększenie powierzchni innego lub innych gospodarstw. Przewidziano również możliwość trwałego wyłączenia tych ziem z rolniczego użytkowania, z przeznaczeniem ich na cele produkcji nierolniczej, tym również zalesienie, tworzenie rezerwatów ekologicznych w sposób zgodny z zasadami ochrony i poprawy jakości środowiska na terenach wiejskich.

Ustalono, że przejmujący gospodarstwo zastępuje przekazującego gospodarstwo i staje się jego kierownikiem pod warunkiem, że:

- ma odpowiednią wiedzę i umiejętności zawodowe;
- zobowiąże się prowadzić działalność rolniczą w gospodarstwie przez co najmniej 5 lat;
- zobowiąże się poprawić rentowność przejętego gospodarstwa w ustalonym czasie i zgodnie z określonymi warunkami, uwzględniającymi wiedzę i umiejętności przejmującego gospodarstwo, wielkość areałów, ilości pracy lub dochód, rodzaj produkcji i regionu.

W latach 2000–2006 przyspieszona emerytura przysługuje również w krajach członkowskich Unii także robotnikom rolnym. Warunkiem uzyskania emerytury jest zaprzestanie pracy na roli, ukończenie 55 roku życia, wykonywanie pracy w gospodarstwie rolnym osoby przekazującej gospodarstwo przez okres co najmniej dwóch lat pracy w pełnym wymiarze czasu pracy [3].

W regulacji przewidziana została zróżnicowana wysokość wsparcia dla właściciela gospodarstwa i pracownika zatrudnionego w gospodarstwie rolnym. Przechodzący na emeryturę właściciel gospodarstwa rolnego może otrzymać maksymalnie 150 tys. euro jednorazowo lub rocznie 15 tys. euro. Z kolei pracownikowi rolnemu zatrudnionemu w gospodarstwie rolnym i przechodzącemu na wcześniejszą emeryturę przysługuje kwota 35 tys. euro, w tym rocznie do 3,5 tys. euro [1].

Drugi z wymienionych wyżej środków, tj. programy rolno-środowiskowe, wprowadzone zostały w UE w 1992 roku w wyniku reformy McSharry'ego. Obejmują one wsparcie finansowe udzielane rolnikowi, który dobrowolnie zobowiąże się do świadczenia usług na rzecz ochrony środowiska i utrzymania terenów wiejskich pod warunkiem, że działania te wykraczają poza zwykłą dobrą praktykę rolniczą. Określono pięć obszarów, w ramach których rolnik może otrzymać wsparcie finansowe, a mianowicie:

- sposoby użytkowania gruntów rolnych zgodnie z zasadami ochrony i poprawy jakości środowiska, krajobrazu i jego elementów, zasobów naturalnych, gleby i różnorodności genetycznej;
- przyjazną dla środowiska ekstensyfikację produkcji rolniczej i nisko intensywne systemy wypasania;
- zachowanie środowisk rolnych o wysokiej wartości przyrodniczej, które są zagrożone;
- zachowanie walorów kulturowych i historycznych obszarów wiejskich;
- stosowanie planowania środowiskowego w działalności rolniczej.

Podstawowym celem płatności realizowanych w ramach tego programu jest wyrównywanie dochodów rolnikom w związku z przestawieniem się na ekstensywne metody produkcji rolniczej, czyli wyrównywanie wyższych kosztów tej produkcji [7].

W Rozporządzeniu Rady UE nr 1257 z 1999 roku nie określono stawek płatności dla rolników uczestniczących w programach. Wyznaczono jedynie górny limit sta-

wek i zasady ich obliczania. Maksymalne kwoty płatności w przeliczeniu na 1 hektar wynoszą: dla upraw jednorocznych – 600 euro, dla wyspecjalizowanych wieloletnich upraw 900 euro, dla innych upraw – 450 euro. Kwoty wsparcia obliczane są na podstawie utraconych dochodów i dodatkowych kosztów ponoszonych przez gospodarstwo w związku z uczestnictwem w programie rolno-środowiskowym [1].

Od 1975 wsparciem objęte zostało w UE rolnictwo na terenach górskich i określonych terenach „upośledzonych rolniczo” (LFA – less favoured areas). Ma ono na celu zapewnienie ciągłości rolniczego użytkowania ziemi na tych terenach, zachowanie walorów krajobrazowych obszarów wiejskich oraz systemów zrównoważonego rolnictwa. W UE jako tereny „upośledzone rolniczo” traktuje się:

- Obszary górskie i podgórskie, na których możliwości wykorzystania ziemi do celów rolniczych są ograniczone, w związku z tym ograniczona jest również możliwość wyboru kierunków produkcji, a jednocześnie występują tam wysokie koszty produkcji spowodowane właściwościami klimatu (krótki okres wegetacji roślin, wysokie amplitudy wahań temperatury itp.), dużym nachyleniem pól, które utrudnia lub wręcz uniemożliwia mechanizację procesów produkcji roślinnej, albo obu tymi czynnikami występującymi łącznie.
- Obszary o mniej korzystnych warunkach gospodarowania, którym grozi zaprzestanie użytkowania ziemi, i gdzie konieczna jest ochrona terenów wiejskich obejmują obszary posiadające słabe gleby, których intensywne wykorzystanie jest możliwe tylko przy bardzo wysokich nakładach i które nadają się przede wszystkim do ekstensywnej hodowli. Uzyskuje się na tych obszarach znacznie gorsze od średnich krajowych wyniki produkcyjne i ekonomiczne z powodu niskiej produktywności ziemi. Charakteryzuje je wysoki udział rolnictwa w zatrudnieniu ludności oraz niska i stale malejąca gęstość zaludnienia, zagrażająca zamieraniem społeczno-gospodarczej aktywności regionu.
- Pozostałe obszary, na których występują specyficzne przeszkody (naturalne) dla rozwoju produkcji rolniczej, ale zachowanie rolnictwa jest konieczne dla ochrony lub poprawy stanu środowiska naturalnego, utrzymania terenów wiejskich, zachowania potencjału produkcyjnego tych obszarów lub w celu ochrony linii brzegowej [4].

Jednocześnie ustalono, że w latach 2000–2006 będą traktowane w ten sam sposób, jak obszary górskie, tereny położone na północ od 62 równoleżnika i niektóre obszary sąsiadujące.

Właściciele gospodarstw położonych na tych terenach mogą uzyskać wsparcie w postaci dodatku wyrównawczego z tytułu stałych naturalnych niedogodności. Przyznanie dodatku ma na celu wyrównanie wzrostu kosztów produkcji rolnej związanych z niekorzystnymi warunkami naturalnymi i utrzymanie odpowiednich dochodów rolników.

Rolnicy gospodarujący na tych terenach mogą ubiegać się o wsparcie, jeżeli prowadzą działalność rolniczą na obszarze o mniej korzystnych warunkach gospodarowania.

wania przez przynajmniej pięć lat oraz stosują dobrą praktykę rolniczą, zgodną z wymogami ochrony środowiska i utrzymania terenów wiejskich, w szczególności poprzez zrównoważoną gospodarkę rolną.

Przyjęto, że w latach 2000–2006 minimalny poziom dodatku wyrównawczego będzie wynosił 25 euro na 1 ha ziemi użytkowanej rolniczo, maksymalny zaś 200 euro. [1]. Zakłada się, że poziom dodatku powinien w pełni kompensować istniejące utrudnienia. Stąd przy ustalaniu jego wysokości w poszczególnych krajach członkowskich należy uwzględnić: sytuację i cele rozwoju poszczególnych regionów, problemy środowiskowe, które należy rozwiązać, naturalne przeszkody utrudniające prowadzenie gospodarstwa rolnego, rodzaj produkcji i strukturę ekonomiczną gospodarstwa.

Kolejnym instrumentem stosowanym w ramach środków towarzyszących jest, jak wspomniano, zalesianie gruntów. Wsparcie dla leśnictwa ma przyczynić się do utrzymania i rozwoju gospodarczych, ekologicznych i społecznych funkcji lasów na terenach wiejskich. Winno ono przyczynić się do realizacji jednego lub więcej z następujących celów, tj. utrzymania i poprawy stanu zasobów leśnych lub powiększenia powierzchni obszarów leśnych czy zrównoważonej gospodarki leśnej i rozwoju leśnictwa.

Pomoc z tego tytułu jest od 2000 roku dostępna dla obszarów leśnych znajdujących się w posiadaniu prywatnych właścicieli, stowarzyszeń, gmin lub stowarzyszeń gmin. Może dotyczyć ona jednego lub więcej z poniższych działań:

- inwestycji realizowanych w lasach w celu poprawy ich wartości gospodarczej, ekologicznej i społecznej;
- inwestycji przeznaczonych na poprawę i racjonalizację produkcji, przetwórstwa i marketingu produktów leśnych, inwestycje związane z wykorzystaniem drewna jako surowca będą ograniczone do działań poprzedzających przetwórstwo przemysłowe;
- promocji nowych rynków zbytu dla zastosowania i wprowadzania do obrotu produktów leśnych;
- zakładania stowarzyszeń pracowników leśnych w celu udzielania pomocy ich członkom w prowadzonej zrównoważonej i efektywnej gospodarki leśnej;
- odtworzenia potencjału produkcji leśnej po zniszczeniach spowodowanych klęskami żywiołowymi i pożarami oraz wprowadzenia właściwych środków ochronnych [3].

Możliwe jest także uzyskanie pomocy na zalesianie terenów rolniczych, pod warunkiem, że takie zalesianie będzie dostosowane do lokalnych warunków, w tym także środowiskowych. Wsparcie to obok pokrycia kosztów zalesiania, może obejmować:

- Roczną dopłatę do hektara zalesionej ziemi mającą na celu pokrycie kosztów utrzymania lasu w okresie nie przekraczającym 5 lat.

— Roczne płatności mające na celu skompensowanie rolnikom lub ich zrzeszeniom, w związku z zalesieniem gruntów rolnych, spadku dochodów wynikających z zalesienia przez okres nie przekraczający 20 lat dla rolników (lub ich zrzeszeń), którzy uprawiali tę ziemię przed jej zalesieniem. Płatności te w latach 2000–2006 wynoszą 725 euro na 1 hektar dla rolników i stowarzyszeń i 185 euro na 1 ha dla innych osób [8].

Pomoc na zalesienie terenów rolniczych nie jest przyznawana rolnikom korzystającym ze wsparcia w postaci wcześniejszej emerytury oraz rolnikom obsadzającym tereny rolnicze choinkami świątecznymi.

W ramach zaś rozwoju obszarów wiejskich wspierane są, jak wspomniano, w krajach UE w latach 2000–2006 inwestycje w gospodarstwach rolnych, udzielana jest pomoc dla młodych rolników, prowadzone są szkolenia zawodowe oraz wspierane są przedsięwzięcia mające na celu poprawę przetwórstwa i marketingu produktów rolnych. Wsparcie to w regionach objętych celem 1 jest finansowane z Sekcji Orientacji funduszu FEOGA, a w pozostałych regionach z Sekcji Gwarancji funduszu FEOGA¹ (rys. 1).

Pomoc w inwestowaniu dla gospodarstw rolnych ma w latach 2000–2006 przyczynić się do wzrostu dochodów rolniczych oraz poprawy warunków życia, pracy i produkcji na obszarach wiejskich. W związku z tym wspierane mogą być w tych latach inwestycje, których celem jest obniżenie kosztów produkcji, poprawa jakości produkcji w gospodarstwie lub zmiana jej kierunku zgodnie z występującym na rynku popytem, dywersyfikacja działalności w gospodarstwach rolnych, zwiększenie konkurencyjności gospodarstw, a także ochrona i poprawa stanu środowiska, warunków higienicznych oraz warunków utrzymania zwierząt. Nie udziela się natomiast wsparcia na realizację inwestycji mających na celu wzrost produkcji, dla której nie można znaleźć rynków zbytu [2].

Stąd udzielana dla gospodarstw rolnych pomoc inwestycyjna może być skierowana na: finansowanie budowy, remontu i adaptacji nieruchomości, finansowanie zakupu nowych maszyn i sprzętu, w tym oprogramowania komputerowego, finansowanie tzw. kosztów ogólnych (usługi, ekspertyzy itp.) oraz finansowanie zakupu ziemi [5].

Wsparcie to warunkowane jest jednak posiadaniem przez rolników odpowiedniej wiedzy i umiejętności zawodowych, wykazaniem rentowności gospodarstwa oraz

¹ W latach 2000–2006 wsparciem w ramach celu 1 objęte są regiony opóźnione w rozwoju, w tym szczególnie obszary o niskich dochodach, dużym bezrobociu, niskim poziomie rozwoju infrastruktury oraz najbardziej oddalone od centrum gospodarczego. Głównym kryterium zaliczania regionu do grupy korzystających z pomocy w ramach celu 1 jest poziom PKB na 1 mieszkańca niższy od 75% średniej dla Unii. Po uzyskaniu członkostwa w Unii całe terytorium Polski zakwalifikowane zostało do wsparcia w ramach celu 1. Na rozwój regionów objętych celem 1 przeznaczony się 136 mld euro (tj. około 69,7% ogólnej kwoty funduszy strukturalnych [3]).

spełnianiem minimalnych standardów w zakresie ochrony środowiska, higieny i warunków bytowania zwierząt.

Całkowita kwota wsparcia inwestycji realizowanych w gospodarstwach rolnych może wynieść 40%, a na obszarach o mniej korzystnych warunkach gospodarowania 50% jej wartości [8].

Młodzi rolnicy mogą natomiast uzyskać w krajach członkowskich Unii, jak wspomniano, pomoc:

- przy przejmowaniu gospodarstwa rolnego na rozpoczęcie działalności,
- po przejściu gospodarstwa w celu poprawy struktury agrarnej,
- na realizację inwestycji w gospodarstwie.

Pomoc taką może otrzymać rolnik pod warunkiem, że ma mniej niż 40 lat, posiada odpowiednią wiedzę i umiejętności zawodowe, rozpoczyna prowadzenie gospodarstwa po raz pierwszy lub kieruje rentownym gospodarstwem, w którym spełnione są minimalne standardy dotyczące środowiska, higieny i warunków utrzymania zwierząt [3].

Młody rolnik może otrzymać pomoc na rozpoczęcie działalności w postaci jednorazowej premii oraz dotacji na spłatę pożyczki zaciągniętej na pokrycie kosztów powstających w związku z rozpoczęciem prowadzenia gospodarstwa. W latach 2000-2006 maksymalny pułap wsparcia wynosi dla młodych rolników 45% wartości inwestycji, a na obszarach o mniej korzystnych warunkach gospodarowania 55%. Łączna wartość tego wsparcia nie może jednak przekroczyć 25 tys. euro [1].

Należy podkreślić, że wprowadzenie tej regulacji zapewni, obok poprawy struktury agrarnej, uzyskanie jeszcze szeregu innych korzyści, w tym m.in. umożliwi przyspieszenie procesu wymiany pokoleń w rolnictwie i w konsekwencji odmłodzenie kadry kierowników w gospodarstwach rolnych. Niezależnie od tego wsparcie w zakresie inwestycji ułatwi młodym rolnikom rozpoczęcie prowadzenia działalności rolniczej oraz umożliwi im podejmowanie modernizacji przejmowanych gospodarstw [2].

Z kolei wspieranie szkoleń powinno przyczynić się do zwiększenia posiadanej wiedzy i umiejętności zawodowych rolników i innych osób zaangażowanych w działalność rolniczą i leśną oraz, w przypadku rezygnacji z dalszego prowadzenia gospodarstwa rolnego, do ich przekwalifikowania. Ponadto mają one także przygotować rolników do jakościowej reorientacji produkcji, stosowania praktyk w produkcji zgodnych z zasadami utrzymania i poprawy stanu krajobrazu, ochrony środowiska naturalnego, standardami higieny i warunkami bytowania zwierząt oraz nabycia umiejętności niezbędnych im do bardziej efektywnego zarządzania gospodarstwem rolnym, a także podejmowania działań mających na celu restrukturyzację i modernizację gospodarstw rolnych.

Szkolenia mają także przygotować właścicieli lasów i inne osoby zaangażowane w działalność leśną do stosowania praktyk zarządzania lasem służących poprawie funkcji gospodarczych, ekologicznych i społecznych lasów [3].

Następnym działaniem jest poprawa przetwórstwa i marketingu produktów rolnych. Wsparcie inwestycji w tym zakresie powinno zapewnić poprawę i racjonalizację przetwórstwa i marketingu produktów rolnych i przyczynić się w ten sposób do poprawy konkurencyjności i wartości dodanej tych produktów.

W działaniach tych ważne jest aby wsparcie przyczyniło się do realizacji co najmniej jednego z poniższych celów:

- zorientowanie produkcji zgodnie z przewidywanymi trendami rynkowymi lub zachęcanie do rozwinięcia nowych rynków zbytu na produkty rolne,
- poprawa lub racjonalizacja kanałów sprzedaży lub procedur przetwórczych,
- poprawa przygotowania produktów oraz zachęcanie do lepszego wykorzystania lub eliminacji produktów ubocznych lub odpadów,
- zastosowanie nowych technologii,
- realizacja innowacyjnych inwestycji,
- poprawa i monitorowanie jakości produkcji,
- poprawa i monitorowanie warunków zdrowotnych,
- ochrona środowiska.

Pomoc inwestycyjna może być udzielana tylko przedsiębiorstwom rentownym oraz takim, które spełniają minimalne normy dotyczące środowiska, higieny i warunków utrzymania zwierząt. Ponadto realizacja inwestycji winna zapewnić poprawę sytuacji w sektorze podstawowej produkcji rolnej oraz gwarantować producentom takich produktów odpowiedni udział w wynikających z niej korzyściach gospodarczych. Warunkiem uzyskania pomocy jest także możliwość znalezienia rynku zbytu na produkty wytworzone w wyniku realizacji inwestycji [3].

Poziom wsparcia w regionach objętych celem 1 wynosi 50% wartości inwestycji, a w innych regionach 40% [1]. Wsparciem, w ramach tego działania, nie zostały objęte inwestycje dotyczące przetwórstwa ryb, realizowane w sektorze handlu detalicznego oraz dotyczące przetwarzania i wprowadzania do obrotu produktów pochodzących z krajów trzecich.

Niezależnie od przedstawionych wyżej instrumentów obszary wiejskie wspierane są w UE w ramach programu LEADER +. Program ten stanowi kontynuację realizowanego w latach 1994–1999 programu LEADER II. W latach 2000–2006 program ten będzie wspierał tworzenie ekonomicznej i społecznej spójności mającej na celu zapewnienie stałego rozwoju obszarów wiejskich [4].

Program ten składa się z trzech części: wspieranie rozwoju obszarów wiejskich (część A), wspieranie współpracy regionalnej i transnarodowej (część B) i utworzenie sieci obszarów wiejskich w UE oraz wspieranie wszystkich podmiotów zaangażowanych w rozwój obszarów wiejskich (część C). Programem tym objęte zostały obszary wiejskie na całym terytorium Unii. Jest on finansowany z Sekcji Orientacji funduszu FEOGA (rys. 1).

Ze środków tego funduszu wspierane są przedsięwzięcia:

- przyczyniające się do poprawy jakości życia na obszarach wiejskich,

- wpływające na poprawę jakości wytwarzanych na obszarach wiejskich produktów,
- umożliwiające wprowadzenie nowych technologii informacyjnych,
- powodujące rozwój na obszarach wiejskich zasobów naturalnych i kulturalnych.

Dofinansowanie projektów inwestycyjnych może wynosić w regionach objętych celem 1 do 75% kosztu projektu i do 50% w pozostałych regionach [12].

Podsumowanie

Przedstawiona problematyka wspierania gospodarstw rolnych i obszarów wiejskich jest niezmiernie istotna. Z chwilą bowiem uzyskania członkostwa w tej organizacji polskie gospodarstwa rolne mogą ubiegać się o zarezerwowane w budżecie Unii środki przeznaczone na wsparcie tych gospodarstw i obszarów wiejskich w ramach II filaru Wspólnej polityki rolnej.

Wsparcie to jest realizowane w Polsce w ramach Programu Rozwoju Obszarów wiejskich (PROW) oraz Sektorowego Programu Operacyjnego – Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich.

Podkreślić należy, że oprócz stosowanych w UE instrumentów wspierania rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich, Polska ma też możliwość wykorzystania jeszcze dodatkowych instrumentów uwzględniających specyfikę naszego rolnictwa i obszarów wiejskich. I tak w ramach PROW jest to wsparcie dla gospodarstw niskotowarowych przechodzących restrukturyzację w wysokości 1250 euro na 1 gospodarstwo udzielane przez okres 2–5 lat dla tych gospodarstw, które mają możliwości stać się gospodarstwami towarowymi [6]. Przewidziana została również w tym programie pomoc dla rolników w osiągnięciu obowiązujących w UE standardów przewidzianych w regulacjach dotyczących ochrony środowiska naturalnego, higieny i dobrostanu zwierząt, bezpieczeństwa żywności i bezpieczeństwa pracy.

Z kolei w ramach natomiast SPO – Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich wprowadzone zostały takie dodatkowe instrumenty jak: scalanie gruntów, gospodarowanie rolniczymi zasobami wodnymi, wsparcie doradztwa rolniczego, różnicowanie działalności rolniczej i zbliżonej do rolnictwa, rozwój i ulepszanie infrastruktury technicznej związanej z rolnictwem itp. [11].

W pierwszych trzech latach członkostwa na wszystkie wyżej wymienione instrumenty Polska będzie mogła wykorzystać 1,78 mld euro, co wraz z obowiązkowym dofinansowaniem krajowym w wysokości 20% wyniesie ponad 2 mld euro [6].

Literatura

[1] CAP reform: rural development. 2000. European Commission, Luxemburg: 8.

[2] Ciepielewska M. 1999. Nowe regulacje Wspólnot Europejskich dotyczące wspierania rozwoju obszarów wiejskich. *Wspólnoty Europejskie* 12: 50–51.

- [3] Council Regulation (EC) No 1257/1999 of May 1999 on support for rural development from the European Agricultural Guidance and Guarantee Fund (EAGGF) and amending and repealing certain Regulations (OJ. L. 160/80 z 26.6.1999).
- [4] Czykier-Wierzba D. 2003. Finansowanie polityki regionalnej w Unii Europejskiej, Warszawa, Twigger: 18.
- [5] Jahns H. 2000. Zasady udzielania pomocy państwa w rolnictwie – nowe wytyczne. *Wspólnoty Europejskie* 5: 32.
- [6] Kawecka-Wyrzykowska E. 2003. Znaczenie pakietu finansowego uzgodnionego w rokowaniach akcesyjnych z Unią Europejską dla rozwoju gospodarczego Polski. (w:) Fundusze Unii Europejskiej a rozwój gospodarczy. Pod red. E. Kaweckiej-Wyrzykowskiej. SGH, Warszawa: 108.
- [7] Klank L. 2003. Programy rolno-środowiskowe. *Nowa Wieś Europejska* 6: 7.
- [8] Reform der GAP: eine Politik für Zukunft. Europäische Kommission, Luxemburg 2000: 15.
- [9] Runowski H. 2004. Gospodarstwo ekologiczne w zrównoważonym rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich. *Wieś i Rolnictwo* 3: 34–35.
- [10] Smolarek R. 2003. Polskie rolnictwo w Unii Europejskiej – bilans negocjacji w Kopenhadze. *Biuletyn Informacyjny ARR* 1: 26.
- [11] Wigier M. 2004. Programy wsparcia rolnictwa w Polsce w latach 2004–2006. *Wspólnoty Europejskie* 8: 26–33.
- [12] Working Document of the Commission services. Commission Work Programme No 97/20.
- [13] Woś A., Zegar J. 2004. Rolnictwo społecznie zrównoważone – w poszukiwaniu nowego modelu dla Polski. *Wieś i Rolnictwo* 3: 11.

Assistance of the European Union for agricultural holdings between 2000 and 2006

Key words: European Union, Common Agricultural Policy, II pillar of Common Agricultural Policy, agricultural holdings

Summary

The European Union supported agricultural holdings within the framework of its Common Agricultural Policy. This aid has been financed the EU's common budget. Forms of the support for agricultural holdings between 2000 and 2006 were discussed in the paper.